

פנינים משולחן רבנו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי

זצלה"ה

פרשת ויקרא תשע"ט

לע"נ הרבנית
הצדקנית מרת
אסתר הרסח ע"ה
בת הר"ר רפאל
יונה זצ"ל

מתעסק

או הודע אליו חטאתו אשר חטא בה והביא את קרבנו שעיר עזים
זכר תמים (ד' כ"ג)

הנה איתא בקרא "אשר חטא בה", וילפינן מהכא במשנה בכריתות
(י"ט א') דמתעסק פטור מקרבן, והוא דבכל התורה כולה איכא פטור
מתעסק, כאשר חושב שהמציאות מותרת ויש לו טעות במציאות,
דאע"פ דשוגג חייב קרבן אמנם מתעסק פטור מקרבן.

א. מתעסק בטומאת מקדש חייב

הקשה הגרע"א (קמא ס"י ח') בנכנס טמא למקדש בהעלם מקדש,
והיינו דסבר שהוא בית בעלמא, אמאי חייב קרבן, הא הוה ליה
מתעסק דהרי חשב שהבית הוא בית בעלמא, וכמו בסבר שהבהמה
חולין ושחטה בחוץ.

ותירץ הגרע"א, דבמתעסק פטור מקרבן רק בקרבן קבוע ולא בקרבן
עולה ויורד, דדוקא לענין חטאת קבועה מיעטה הכתוב ד"אשר חטא
בה" פרט למתעסק, אבל לענין עולה ויורד ליכא קרא.

ב. דבר שאינו מתכוין

תיקשי, אמאי להגרע"א חייב במתעסק בטומאת מקדש, הרי הוה
דבר שאינו מתכוין, שהרי לא התכוין ליכנס לבית המקדש אלא לבית
בעלמא.

וכי תימא הא הוה פסיק רישיה שנקנס לבית המקדש, מכל מקום
הרי פסיק רישיה לשעבר לא חשיב פסיק רישיה, דהא כתב ברמב"ן
(מלחמות פ"ג דשבת) דספק פסיק רישיה לשעבר מותר, [א"י. היכא דיש ספק
אם הכלי כבר מצורף. והיינו דפסיק רישיה אינו אלא לענין התוצאה מהמעשה שלו ולא לענין
מציאות שכבר קיימת], ואם כן כל מתעסק, כיון דאינו יודע, לישתרי מפאת
אינו מתכוין, ואם כן אמאי חייב בטומאת מקדש הא אינו מתכוין.

ג. לחלק

יש לחלק, דלא שייך היתר דאינו מתכוין בפעולה עצמה כגון בנכנס
למקדש, אלא רק בפעולה שניה הנלווית, כגון בתיבת הזבובים שזו
פעולה שניה, [והיינו בהא דבספק אם יש זבובים בתיבה, דמותר לסגור התיבה,
דאינו מכוין לצודם והוה פסיק רישיה לשעבר, (עין משנה ברורה ס"י ט"ז ס"ק ט"ז)
היינו משום דצידת הזבובים הוה פעולה הנלווית לסגירת התיבה].
[ושאלוני להרמב"ן בהולך וספק אם יש נמלים תחתיו מהו, וזה לכאורה דומה
לתיבת הזבובים. וצריך עיון. ועוד עיין מה שכתבנו בכל זה בפי תרומה תשע"ז].

שכן נהנה

הנה אמרינן (כריתות י"ט א') שבכל התורה כולה מתעסק פטור, חוץ
ממתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה. וביאר בחזון איש דהוא
סברא בתכלית האיסור וכלדקמן:

א. תכלית האיסור ההנאה

הנה ביאר בחזון איש (קדשים הוריות ס"י ט"ז ס"ק ט"ו) שגדר שכן נהנה,
דלא נאמר דין מתעסק אלא במידי דהאיסור תלי במעשה, משא"כ
בכגון איסור חלבים ועריות דתכלית האיסור אינו פעולת האכילה אלא
רק ההנאה.
דהנה אע"פ שגם בחלבים ועריות אין החיוב על ההנאה אלא רק על

אכילה או על בעילה, מכל מקום צורת המעשה היא ההנאה ולא
המעשה שלו, וחייב אף בתחב לו חבירו או שהביאו על ערוה לרצונו,
ולא נאמר דין מתעסק אלא במידי דתלי במעשה, כמו שבת ושחוט
חוץ, דהרי אם לקח חבירו ידו ושחט בה, חבירו חייב.

ב. טומאת מקדש

הנה הבאנו לעיל שהקשה הגרע"א (קמא ס"י ח') בנכנס טמא למקדש
בהעלם מקדש, והיינו דסבר שהוא בית דעלמא, אמאי חייב קרבן, הא
הוה ליה מתעסק, וכמו בסבר שהבהמה חולין ושחטה בחוץ.

א. תירץ הגרע"א, דבמתעסק פטור מקרבן רק בקרבן קבוע ולא
בקרבן עולה ויורד, דדוקא לענין חטאת קבועה מיעטה הכתוב, דאשר
חטא בה פרט למתעסק, אבל לענין עולה ויורד ליכא קרא.

[וקשה ממתניתין בהוריות ט"א] דרבי אליעזר אומר שהנשיא מביא שעיר דהוא
חטאת קבועה, וקאי על טומאת מקדש, ואמאי חייב הא הוי חטאת קבועה,
וליפטר מפאת דהוה ליה מתעסק. ודוחק לומר דאיירי באומר מותר. וכך הקשה
בחזון איש שם].

ב. במנחת ברוך (ס"י י' ענף ב') תירץ דדינא דמתעסק רק בסבר שזו
פעולה אחרת, כמו נתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר, שלפי כוננו אין
כאן כלל הפסקת יניקה, [וכן בזרק מרשות היחיד ולא ידע שהיא רשות
הרבים הוי מתעסק דאין כאן ידיעת הפעולה], משא"כ בנכנס לבית
המקדש, שיודע מהו הפעולה רק אינו יודע מהו המקום. ובאמת
סבירא ליה שם דבשחט בהמת חולין ונמצאת הקדש חייב חטאת.

ג. אמנם בחזון איש (שם) נחלק וסובר דבכל גוונא הוי מתעסק, אלא
כתב לתרץ מחמת סברתו הנ"ל, דאיסור טומאה בבית המקדש שאני,
דאין איסורו במעשה דוקא, אלא האיסור על התוצאה, והיינו
ההמצאות של טמא במקדש, דהרי אף אם יכניסו נכרי לרצונו למקדש
חייב, שהרי קפידת התורה שלא יטמאו את מקדשי, דכניסה טומאה
למקדש קרי לה טומאת מקדש וחילול כבודו, ואם כן דמי לחלבים
ועריות וגם מתעסק חייב.

ג. שכן נהנה במלאכת שבת

הנה הקשו תוספות בסנהדרין (ס"ב ב' ד"ה להגביה) למה שמואל נקט
דטעמא דמתעסק פטור בשבת משום דבעינן מלאכת מחשבת, תיפוק
ליה מקרא הנ"ל ד"בה" דמתעסק פטור, ומתמצים תוספות, דשמואל
מוסיף דאף באופן שנהנה, דליכא בזה פטור דמתעסק, מכל מקום
פטור בשבת משום מלאכת מחשבת.

ויש לתמוה היאך משכחת לן שכן נהנה במלאכות שבת, הרי
להאמור במלאכת שבת שעיקר האיסור הוא המעשה, אם כן ליכא
להאי סברא.

מה ידע משבת

הנה איתא בקרא קרבן חטאת. ואמרינן במשנה בשבת (ע"ג א')
אבות מלאכות ארבעים חסר אחת. ומקשינן בגמרא (ס"ט א') מניינא
למה לי, ומתצינן אמר רבי יוחנן שאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב
ל"ט חטאות על כל מלאכה ומלאכה, והיינו דזימנין חייב ל"ט חטאות
בהעלם אחד כאשר היה בשגגת מלאכות ולא בשגגת שבת. [היינו

ששכח שהוא מלאכה אבל לא שכח שהיום שבת.

ומקשינן בגמרא היאך משכחת לן ששגג בכל הל"ט מלאכות וחייב ל"ט חטאות, הרי אם לא ידע מכל הל"ט מלאכות אלא סבר שכל המלאכות מותרות, אם כן לא ידע כלום משבת, ואם כן הוה רק שגגת שבת, ואינו חייב אלא חטאת אחת. [והרי רק אם השוגג במלאכות מביא קרבן חטאת על כל מלאכה ומלאכה, אמנם אם השוגג בהשבת, כגון ששכח שהיום שבת, אינו מביא אלא חטאת אחת].

ומתרתת הגמרא בכמה אופנים:

א. הזיד בלאו ושגג בכרת

אמרין בגמרא (ס"ט א') דמשכחת לה בהזיד בלאו אבל שגג בכרת, [והיינו שידע שהמלאכה אסור באיסור לאו אבל לא ידע שיש בזה כרת], דלדעת ר' יוחנן חשיב שוגג מכיון שלא ידע מהכרת, נמצא דבכהאי גוונא ידע לה לשבת בהא דאיכא לאו על המלאכות.

אבל לריש לקיש דלא הוה שוגג אכתי תיקשי. [והקשו בתוספות (שם ד"ה דידע) דאכתי נימא דשוגג בלאו והזיד בעשה [ביום השביעי תשבות וגו'] (שמות כ"ג י"ב) וכן ושמרתם את השבת (שם ל"א י"ד)], נמצא דידע לה לשבת בעשה]. והנה בהא דאמרין בגמרא דאתי שפיר לר' יוחנן, דאיירי בהזיד בלאו ושגג בכרת, חזינן מהא דאע"ג דשגג וחשב דאין באיסורי שבת כרת כלל, לא נימא דהוה שגגה אחת אלא חשיבא שגגת מלאכות כיון דידוע לשבת, וחשיבא כשגגת כרת על כל מלאכה ומלאכה. מעתה לפי זה הוא הדין בסובר שמותר לחולה שאין בו סכנה חשיבא שגגת מלאכות, וכמו כן בסובר דמותר גם בפסיק רישיה, דבכל הני גווני הוה שגגת מלאכות, [ויש לעיין בסוגיא (שבת ע"ב ב') דדיינין לענין אהבה ויראה].

ב. תחומין

תו משני דידע לה לשבת בתחומין ואליבא דר' עקיבא [עירובין ע"ט ב', סוטה (ב' ז') דתחומין דאורייתא].

[והקשו מכאן על שיטת הרמב"ם (פכ"ז מהל' שבת ה"א) ד"ב מיל לכולי עלמא דאורייתא, אם כן משכחת לן גם לרבנן דר' עקיבא].

ג. מתעסק

הנה אמרין בגמרא שבת (ע"ב ב') דמתעסק פטור מקרבן, כגון לענין מלאכת קוצר, שחשב שהוא תלוש ונמצא מחובר, [כגון שסבר שהעציץ אינו נקוב ובאמת היה נקוב, והניחו על מקום שאינו נקוב], ופליגי רבא ואביי, לרבא איירי אפילו בנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר, ולאביי איירי דוקא בנתכוין להגביה תלוש וחתך מחובר. [בגוונא דעציץ שכתבנו, לכאורה בפלוגתא אביי ורבא].

מעתה אמרין בגמרא (שם ע"ג א') דבשלמא לאביי משכחת לן בגווני דידע לשבת בהך מלאכה רק היה מתעסק [כגון בידוע שאסור לקצור אלא שחשב שהיה תלוש, ונתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר], דבכהאי גוונא חייב חטאת, אבל לרבא דכל מתעסק פטור מחטאת, אם כן על כרחך איירי שסבר שמותר המלאכה, אם כן אכתי תיקשי במאי ידע לשבת.

ויש להקשות דלכאורה משכחת לן בעוד גווני דידע משבת לענין מלאכות ובכל זאת חייב חטאת על המלאכות. [בטעה בדבר מצוה ובספק וכדלקמן]:

טעה בדבר מצוה

הנה תנן בשבת בפרק רבי אליעזר דמילה (קל"ז א') בהיו ב' תינוקות, אחד היה שמיני שלו בשבת ומילתו היה דוחה שבת, ואחד לא היה שמיני בשבת ולא היה מילתו דוחה שבת, וטעה והחליף התינוקות, ומל בשבת מי שאינו דוחה שבת, היכא דעשה מצוה [כגון שמל של תשיעי], פטור, והיכא דלא עשה מצוה [כגון שמל של שביעי], הוה פלוגתא דתנאי אם חייב חטאת, ולשיטת ר' אליעזר חייב.

מעתה תיקשי דלכאורה משכחת לן ל"ט חטאות אף לרבא, כגון שידע מלאכת חובל אלא ששגג בתינוקות, שחשב שהוא התינוק שמצוה למולו, ואם כן היכא דלא עשה מצוה [כגון שמל של שביעי בשבת] חייב חטאת. ואם כן כשם שניחא לאביי גם לרבא יהא ניחא.

א. מלאכת חובל שאני

וכי תימא מאי שנא מתעסק זה משאר מתעסק דפטור מחטאת, הא

מקשינן הכי בגמרא כריתות (י"ט ב'), דהנה אמרין התם דמתעסק בשבת פטור, דמלאכת מחשבת אסרה תורה. ומקשינן בגמרא מדינא הנ"ל דב' תינוקות, אמאי פטור רק משום טעה בדבר מצוה, אבל במתעסק בדבר דאינו מצוה יהא חייב, הא לא הוה מלאכת מחשבת. ומשני הנח לתינוקות כיון דמקלקל בחבורה חייב, אם כן חזינן דלא איכפת לן דלא הוה מלאכת מחשבת, אם כן גם מתעסק בחבורה חייב.

[ומכל מקום כתבו תוספות בכמה דוכתי (עיין תוספות שבת ק"ו א' ד"ה בחובל) דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, אבל התם חשיבא צריכה לגופה].

ב. אינו מתעסק בהיתר

הקשה בשיטה מקובצת (כריתות שם) דמכל מקום הוה מתעסק, וזה הוה פטור לא רק במלאכת שבת אלא הוה פטור בכל התורה כולה.

ותירץ דזה לא מקרי מתעסק בהיתר, אלא נחשב מתעסק במלאכת איסור, דהרי התם במילה בשבת הוה מלאכת איסור אלא שנדחית.

ולפי מה שכתב בשיטה מקובצת, משכחת לן נמי בידע לה לשבת באיסור שחיטה, כגון בשוחט קרבן בשבת ונמצא טריפה, דשפיר הוה מלאכת מחשבת ולא הוה מתעסק. [דהרי כתב בשיטה מקובצת דאם הוה מלאכת איסור אלא שנדחית, זה לא מקרי מתעסק בהיתר, והכי נמי הרי חשב שהוא בכלל ההיתר שהותר איסור שבת משום מצוות הקרבנות].

והעירוני דבחזון איש (קדשים הוריות סי' ט"ו ס"ק ט') הקשה קושיית השיטה מקובצת בכריתות, ותירץ באופן אחר, דלא חשיב מתעסק דהיה לו לבדוק איזה ילד הוא מל.

ג. למאן דאמר טעה ולא עשה מצוה פטור

יש לדון ליישב ב' אופנים אמאי באמת לא אמרין בגמרא דמשכחת לן בכהאי גוונא, חדא, דמכל מקום רק רצה לעשות מצוה אבל לא עשה מצוה, ולמאן דאמר טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה, פטור מחטאת, אם כן לא משכחת לן, ונהי דבלאו הכי מוקמינן מתניתין כחד תנא דהיינו כר' עקיבא, מכל מקום לא מוקמינן לה כתנא דטועה בדבר מצוה חייב היכא דלא עשה מצוה.

וכי תימא דגם להאי מאן דאמר מכל מקום אכתי משכחת לן גווני דליכא פטור דטועה בדבר מצוה, דהנה כל הפטור דטועה בדבר מצוה היינו דוקא בבחול, [וכמתניתין ריש שבת בעני ובעל הבית דחייב היכא דאינו בחול, וכדינא דר' ישמעאל דקרא והטה ואמר שיביא חטאת, די ש' לומר דהיינו משום דאינו בחול, עיין מה שכתבנו בזה בפרשת וישב תשע"ד], מעתה לפי זה בתינוקות נמי משכחת לן דלא הוה טועה בדבר מצוה, באופן שאינו בחול. [א"י. אולי כוננו כגון באופן שהחייב אינו מוטל עליו למול, ואם כן אינו בחול].

אך דוחק לאשכוחי גוונא בתינוקות שלא יהא בחול. ואם כן אכתי נתיישבה קושיין.

ד. כל המקלקלין פטורין

עוד יש ליישב, דהנה בגמרא בכריתות הנ"ל מקשינן אמאי חייב במל התינוק כשלא עשה מצוה, הא לא הוה מלאכת מחשבת, ומשני כיון דמקלקל בחבורה חייב אם כן גם מתעסק בחבורה חייב, מעתה לתנא (שבת ק"ו א') דסבירא ליה דכל המקלקלין פטורין ואף מקלקל בחבורה פטור, ואם כן לא אתי שפיר מתניתין בכהאי גוונא, נמצא דאכתי לא משכחת לן ל"ט חטאות בכהאי גוונא.

אך אין התירוץ מספיק, דהרי ברמב"ם (פ"ב מהל' שגגות ה"ח) אייתי להאי דינא דתינוקות דיש אופנים שחייב חטאת, ותיקשי דהרי פסק ברמב"ם (פ"א מהל' שבת ה"י"ז) דמקלקל בחבורה פטור, ואם כן אכתי תיקשי אמאי חייב חטאת בהא דתינוקות, הא לא הוה מלאכת מחשבת.

וצריך לומר כמו שכתב בחמדת שלמה (או"ח סי' כ', יו"ד סי' א' אות י"ב) דברמב"ם איירי באופן שאינו מתעסק כלל, כגון שידוע מי כל התינוק אך טעה מתי נולד כל אחד וסובר שתינוק זה נימול בשמיני. [משא"כ בהגמרא בכריתות איירי שהחליף התינוקות ואם כן הוה מתעסק]. ואם כן שוב משכחת לן בכהאי גוונא.

נמצא דהאי תירוצא ליתא, ולזה יש לומר כמו שתירצנו לעיל.

יודע שספק אם איכא איסור

תו קשיא לי דמשכחת לן ל"ט חטאות, באופן שיודע שהוא ספק מלאכה, וממילא לא הוה מתעסק, ומכל מקום הוי שוגג.

א. יודע שהוא ספק

הנה נחלקו האחרונים כאשר יודע דהוה ספק איסור ונתברר דהוה ודאי איסור, האם חשיב שוגג או מזיד. דעת אור שמח (פ"ה מאיסורי ביאה ה"ו) וחזון איש (יו"ד סי' ק"ג סק"א) וישועות ישראל (סי' ל"ד) דמזיד לספק הוה רק שוגג, והוכיחו כך מהירושלמי בתרומות (פ"ו ה"א). אך הגרע"א (יו"ד סי' ט"ז על הש"ך סק"ז, בענין אותו ואת בנו) סבירא ליה דביודע שהוא ספק הוה מזיד.

והשתא אם נימא דחשיב שוגג, תיקשי דמשכחת לן ל"ט חטאות כהנ"ל, דיודע שאסור לקצור, ומסופק אם הוה תלוש או מחובר, דפטור מתעסק ליכא כיון שיודע שיתכן שזה מחובר, והלכך יהא חייב קרבן דחשיב שוגג.

אלא דמוכח מכאן כשיטת הפוסקים (הגרע"א שם) דספק חשיבא מזיד, ואם כן אי אפשר להעמיד בכהאי גוונא, דהרי בזה חשיבא מזיד ויהא פטור מקרבן.

והנה בספק תלוש ספק מחובר הא איכא לברורי, ואם כן נימא דחשיב מזיד, אך מכל מקום להסוברים דהוה שוגג מפאת דאומר דיתכן שמותר, יש לומר דהיינו גם באיכא לברורי.

ב. כמו כן במלאכת מבשל

כמו כן משכחת לן במלאכת מבשל ומסופק אם נתבשלו כבר המים מקודם, או אם היה קודם בכלי ראשון או בכלי שני, ואחר כך נתברר שבאמת עשה מלאכה, דמתעסק ליכא ומכל מקום הוי שוגג.

והיינו בגוונא דליכא לאוקמא אחזקה, דבזה הוה ליה מזיד גמור מפאת החזקה, וכן בספק תלוש ספק מחובר איירי בגוונא דליכא לאוקמא אחזקה, דאם הוה בחזקת מחובר, אם כן הוה ליה מזיד. אך יש לומר דאם ספק הוה ליה שוגג, היינו אף היכא דאיכא לאוקמא אחזקה אבל יתברר אחר כך, דגם הוה שוגג, דסמך שיתברר שמותר. וצריך עיון.

ג. תליא בהזיד בלאו ושגג בכרת

הנה אמרינן בגמרא שבת (ס"ט א') בהזיד בלאו ושגג בכרת [היינו שידע שיש בהמעשה איסור לאו אבל לא ידע שיש בזה איסור כרת], פליגי ר' יוחנן וריש לקיש, רבי יוחנן אמר דחשיב שוגג כיון ששגג בכרת, אף על פי שהזיד בלאו. וריש לקיש אמר דלא חשיב שוגג עד שישגוג בלאו וכרת.

וכתב בתשובות בית יצחק (או"ח סי' צ"ו אות י"א) דהאי פלוגתא אם מזיד על הספק הוי מזיד או לא, תליא בפלוגתת ר' יוחנן וריש לקיש בהזיד בלאו ושגג בכרת, דלר' יוחנן דהוי שוגג וחייב חטאת, הוא הדין בידע שהוא ספק, דהרי אין חיוב כרת מספק, ואם כן הוי שגג בכרת וחייב חטאת, משא"כ לריש לקיש דבשגג בכרת לא חשיב שוגג אלא מזיד ופטור מחטאת, הכי נמי בספק פטור.

ואם נימא הכי יהא מייושב קושיין, דזה בכלל תירוצא דגמרא דמשכחת לן לר' יוחנן דהזיד בלאו ושגג בכרת, והרי לר' יוחנן בלאו הכי משכחת לן ל"ט חטאות בכהאי גוונא דשגג בכרת, וכל הקושיא ממתניתין רק לריש לקיש.

אבל אין דברי הבית יצחק מוכרחין, דיש לומר דבאופן דמסתפק, גם לריש לקיש הוי שוגג, דהרי יתכן שמותר לגמרי. [אלא זה יש להוכיח מקושיין דחשיבא מזיד. אך יש לדון עוד, דגם לריש לקיש משכחת לן בסבר שהוא עשה]. וכמו כן יש לומר לאידך גיסא, דגם לר' יוחנן חשיבא מזיד כיון שיודע שיתכן שיש כאן איסור כרת ולא דמי להזיד בלאו ושגג בכרת, שחשב שודאי ליכא כרת.

עוד יש לחלק, דלא דמי דהתם בהזיד בלאו, חשיבא נמי מזיד וחייב מלקות ופסול לעדות, משא"כ בהיה ספק, כתב בישועות ישראל (שם) דכשר לעדות, ונחלק על הגרע"א (שם). [ובני ש"י נ"י הראני לאחיעזר ח"ג סי' נ"ז סק"ה. עיין שם].

ד. לדעת הרמב"ם דספק לקולא

אמנם לאחר העיון, לא נוכל להקשות את קושיין דלעיל על האחרונים דסברי דהוי שוגג, דבלאו הכי יהא קשה לכולי עלמא, לדעת

הרמב"ם (פ"ט מהל' טומאת מת ה"ב, פ"י מהל' כלאים ה"ז) דכל הספיקות רק מדרבנן, ואם כן היכא דהוה ספק פשיטא דלא חשיבא מזיד שהרי מותר לו מן התורה, [ובגוונא דאי אפשר לברורי עכשיו], ואם כן הדרא קושיין דמשכחת לן ל"ט חטאות.

ה. חייב קרבן אם נמצא מעוברת

העירני בני נ"י דבתוספות ביבמות ריש החולץ (ל"ה ב' ד"ה ונמצאת) משמע דבתוך ג' חדשים הוה ליה חייב בקרבן אם נמצא מעוברת, ותיקשי הא הוה ספק השקול, ואם כן ליהוי מזיד.

ויש לומר דהתם אוקמא אחזקה שאינה מעוברת. אך תיקשי אם כן אמאי חייב, הא סמך על החזקה, וכמו בפירסה תחתיו. ויש לומר דכיון דחכמים צוו לו להמתין דמי לשעת וסתה דאע"ג דהוה רק מדרבנן, מכל מקום כבר לא מקרי אנוס.

ביודע שספק אינו מתעסק

הנה בכל התורה כולה איכא פטור מתעסק, כאשר חושב שהמציאות מותרת ויש לו טעות במציאות, דאמרינן דאע"פ דשוגג חייב קרבן אמנם מתעסק פטור מקרבן. [חוץ ממתעסק בחלבים ועריות שכן נהנה].

ונסתפקתי מהו כאשר יש לו ספק השקול בהמציאות, כגון ששוחט בהמה שבאמת הוא קרבן, והנה אם סבר שהבהמה חולין, פטור מקרבן דהוה ליה מתעסק, אלא מהו כשיש לו ספק השקול אם היא קרבן או לא, וחוז' מזה הוא סובר שמותר לשחוט קדשים בחוץ, האם יהא פטור משום מתעסק.

א. לא חשיבא מתעסק

הנה כתבנו לעיל דבפשוטו היכא שיודע שהוא ספק מלאכה, לא חשיבא מתעסק, כיון דיודע דאפשר דהוא חפץ של איסור, ואם כן כיון ששגג וסבר שמותר לשחוט, הוה ליה שוגג וחייב קרבן.

ב. חזקת חולין

מיהו יש לדון דבאמת הוה מתעסק ופטור, דהרי במסופק אם הוא קרבן הא אוקמא אחזקת חולין ונמצא דהוא סובר שהיא חולין. אך יש לדון דאכתי איכא כמה גוונא דלא מוקמינן אחזקה, כגון בהיו ב' בהמות שנתערבו ואינו יודע מי החולין ומי הקרבן. ועוד, כגון בגוונא דאיכא לברורי השתא, כד נימא דבכהאי גוונא לא מוקי אחזקה.

[תו יש לדון דאף בגוונא דאוקי אחזקה, מכל מקום כיון דאחר כך יתברר, לא חשיב מתעסק, דהא בעיקרו הספק שקול].

ג. פלוגתת מקור חיים והגרע"א

הנה הקשה במקור חיים (ריש סי' תל"א) בלא ידע דאיכא חמץ בביתו, אמאי נקטו הפוסקים דהוי שגגת עבירה, ומשום הכי כתבו דאף אם עשה בדיקת חמץ, מכל מקום אם לא ביטל החמץ, והיה בביתו חמץ, עבר על איסור דאורייתא בשוגג, ותיקשי, הא הוא מתעסק דלא ידע כלל דאיכא חמץ בביתו.

ותירץ במקור חיים דיש לחלק בין עבירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה, דבשב ואל תעשה ליכא פטור דמתעסק. אמנם הגרע"א (קמא סי' ח') כתב דזה דוחק.

והגרע"א תירץ דמתעסק מקרי גם כן עבירה, אלא דלא חייבה התורה חטאת עליו. ונפקא מינה דאיכא בזה חיוב לאפרושי מאיסורא. אמנם לאור האמור צריך עיון על קושיית מקור חיים, דהרי בבדיקת חמץ יודע מהספק, ואם כן להנ"ל לא חשיב מתעסק.

וכן העירוני דבחזון איש (הוריות שם) תירץ קושיית השיטה מקובצת בכריתות דהוה ליה לברר על התינוקות ואין כאן פטור מתעסק. חזינן יסוד הנ"ל.

ד. שוחט קרבן ונמצא טריפה

הנה קשיא לי, בשוחט קרבן בשבת ונמצא טריפה, אמאי חייב חטאת (כמבואר בסוגיא בפסחים ע"ג א'), ליהוי מתעסק, ושם לא שייך לומר דהיה צריך לברר.

ה. מתכוין להוציא מאחריו

הנה איתא בגמרא שבת (צ"ב ב) דבמתכוין להוציא משא לאחריו ובא לו לפניו חייב, דהא עלתה בידו שמירה מעולה, אבל איכא צד בגמרא דבמתכוין לאחריו ובא לו לאחריו פטור, דלהוציא משא מאחריו לא הוי כדרכו.

והקשה הגרע"א (שם) דאם כן גם לאחריו ובא לו לפניו לפטור, דהא הוה מתעסק, כיון דמה שרצה לעשות לא הוי מלאכה, דהוי שלא כדרך, ואם כן אע"פ דאירע שנעשה המלאכה באופן שחייב, מכל מקום ליהוי כמתכוין לחתוך תלוש ונמצאת מחובר דלרבא לשיטתו (שבת ע"ב ב) הוי מתעסק.

אמנם להאמור דביודע שהוא ספק אין פטור מתעסק, יש לומר דהתם איירי שיודע שעלול להיות שהמשא יהא לפניו.

ויש לומר דהתם נמי יודע שיכול להיות שתהא טריפה. אך אכתי צריך עיון דהרי סמך על הרוב, ואם כן שוב הוה ליה מתעסק. וצריך לומר דידיעתו שיש מיעוט מפיקעה שם מתעסק. [וכך העירוני לנכון הרב בצלאל פכטהלט שליט"א דמאי שייך מתעסק הרי יודע שיש מיעוט טריפות ולא דמי לתינוקות].

[אבל להשיטה מקובצת בכריתות שהבאנו לעיל, מתיישב בפשיטות שפי, דחשיבא מתעסק באיסור].

אך לפי זה משכחת לן ל"ט חטאות, כשהיה רוב שהוא תלוש ונמצא מחובר, דלא הוה מתעסק אבל הוה שוגג, ולא הוה אונס כדחזינן בשוחט ונמצאת טריפה. [וצריך עיון בתוספות ריש פרק החולץ (לי"ה ב) ד"ה ונמצאת], וכבר הקשה זאת בחמדת שלמה (יו"ד סי' א) ובחזון איש (יו"ד סי' ק"ג סק"ג).

עניני שבת

מצא בכיסו צפרניים

הנה דן בברכת שמעון (מסכת שבת סי' מ"ט) אם בהיותו בכרמלית מצא בכיסו צפרניים שגזזם מערב שבת, מה יעשה:

א. מצאם כשעמד או באמצע הילוכו

הנה אם מצא הצפרניים כשעמד, מבואר שם שילך פחות פחות מד' אמות ויגיע למקום מוצנע וינערם שם. ולא הוה בסיס כיון דהוה שוכח. ולא ינערם במקומו כיון דמזיק את הרבים.

אבל אם מצאם באמצע הילוכו, כתב שם דילך לביתו. והנה טעמא דמילתא, דבמצאם באמצע הילוכו, אין כאן עקירה והנחה, והיינו באופן דכשיצא מביתו עם הצפרניים לא עמד כלל באמצע הילוכו, אבל אם עמד אם כן כשמגיע לביתו הא יש כאן עקירה מכרמלית והנחה ברשות היחיד.

ב. יביאם לביתו מכיון דמוקצה חמיר

הנה ראיתי לגאון אחד שכתב דבאופן הנ"ל, מכיון דמבואר בתוספות (שם) דמוקצה חמיר מכרמלית, הלכך יביאם לביתו ולא יחוש לכרמלית, דאם לא יביאם לביתו יעבור על מוקצה.

וניחזי היכי איירי, אם עמד כבר מקודם בכרמלית ועכשיו מהלך, נמי יוכל לבוא לביתו, דאף לרש"י דכרמלית חמיר, מכל מקום בלאו הכי יעבור על איסור כרמלית, דהרי אם יזרוק הצפרניים בכרמלית הא גם כן יעשה הנחה.

ואם עומד עכשיו, הא לא צריך לעבור כלל על איסור כרמלית, דהרי ילך פחות פחות מד' אמות עד שיגיע למקום המוצנע וינער.

ואם לא נח מאז שיצא מביתו, הא ודאי ילך לביתו אף לרש"י, דאין בזה איסור כרמלית כמבואר בחזון איש בעירובין(שם).

ג. אין מוקם מוצנע בהכרמלית

אם כן היכי איירי דנימא שהאינידון תליא בפלוגתת רש"י ותוספות אם מוקצה חמיר מכרמלית.

ויש לומר דאיירי דאין מקום מוצנע בכרמלית שאפשר על ידי נייעור, ורק על ידי שיקח הצפרניים בידו ויניחם בכרמלית, אבל אם ילך עד לביתו יוכל לנערם, והלכך אם מוקצה חמיר, ילך לביתו וינערם שם, ואם כרמלית חמיר, יקח בידו ויניחם בכרמלית. ואיירי שעומד עכשיו.

מוקצה או כרמלית איזה חמיר

הנה יש לעיין ביש חולה ואפשר להביא לו מאכל דרך כרמלית בלא טלטול מוקצה, או על ידי טלטול מוקצה שלא בכרמלית. הי עדיפא.

כגון בחולה שמוכרח לאכול פרי, ויש פרי בבית אחר אך ביניהם כרמלית, או יש פרי בביתו שנפל מהעץ שהוא מוקצה. ואיירי בשביעית דאין כאן טבל.

א. יביא מהבית השני ולא יעמוד באמצע

לעני"ד יביא מהבית השני ולא יעמוד בדרך, שכך לא יעבור גם על איסור כרמלית, להמבואר בחזון איש בעירובין (סי' ק"ג ס"ק י"ט) דשרי לדבר מצוה מרשות היחיד לרשות היחיד דרך כרמלית כשאינו עושה עיקרה או הנחה בכרמלית.

ב. מוכרח לעמוד בדרך

אך יהא הנידון כשמוכרח לעמוד באמצע דרך. ואז יש לעיין דטלטול דרך הכרמלית חמיר, דיש בו ב' איסורים דרבנן, שמוציא מרשות היחיד לכרמלית ואחר כך מהכרמלית לרשות היחיד, ואם כן נימא דאף אם מוקצה חמיר, אמנם ב' איסורים קלים דכרמלית חמירי מאיסור אחד דמוקצה שהוא חמור. ואשכחן בכעין זה פלוגתת ר"ן (יומא ד' ב' מדפי הר"ף ד"ה וגרסי) ותשב"ץ (חי"ג סי' ל"ז ד"ה הרמב"ן) בחד איסור חמור ותרי איסורים קלים, דדעת ר"ן דהתרי חמירי, משא"כ דעת תשב"ץ דלא שגא.

ג. פלוגתת רש"י ותוספות

הנה מצאנו שנחלקו רש"י ותוספות בסוכה (ל"ו ב') במוקצה או כרמלית מאי חמיר, דעת רש"י דכרמלית חמיר, והלכך לצורך כבוד הבריות דבית הכסא, לא התירו להכניס אבנים לבית הכסא רק בתוך ד' אמות של כרמלית, אע"פ שהתירו איסור מוקצה.

משא"כ דעת תוספות דמוקצה חמיר מכרמלית, מדחזינן דלצורך כבוד המת, התירו איסור כרמלית אבל לא התירו איסור מוקצה.

[והנה בברכת שמעון (שבת סי' מ"ט) אייתי דהר"ן ותוספות (שבת צ"ד א' ד"ה גול) נקטו דבאמת יש לומר דכרמלית חמיר והא דלא התירו מוקצה במת היינו משום דאפשר על ידי ככר או תינוק].

המתנה המשמחת לחג הפורים!

בחג הפורים הבעל"ט 'המתנה המשמחת' המוצלחת ביותר הינו הספר החדש רב המכר

"עמודיה שבעה"

כללי הנהגת הבית מרבינו זצוק"ל

המתנה המתאימה לכל מי שהינכם רוצים להוקיר ולשמח: לידידים - להורים - לצאצאים - לתלמידים - לתלמידים - לראשי כוללים - לרבנים - לחתנים

תלמידי רבינו ושוחרי תורתו הבהירה ישמחו להזדמנות זו למלאות רצון צדיק וחפצו העז להפיץ בקרב ציבור בני התורה את כללי הנהגת הבית ע"פ שבעת כללי הרמב"ם!

הפצה ראשית: ספרי אברמוביץ / פרטים נוספים אצל המו"ל: 03-5780134

זאת למודעי הדברים הנדפסים
 כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון
 L5703949@gmail.com